

УДК 336.2:338.1:338.4:631.1
JEL M41; O13; P51; Q12

ОБЛІКОВО-АНАЛІТИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ УПРАВЛІННЯ РОЗВИТКОМ ФЕРМЕРСЬКОГО ГОСПОДАРСТВА: ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ

О. Прокопишин, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-7027-3499

Львівський національний університет природокористування

Н. Приймак, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-0206-2577

ПЗВО «Міжнародний європейський університет»

Н. Трушкіна, к. е. н.

ORCID ID: 0000-0002-6741-7738

Науково-дослідний центр індустриальних проблем розвитку НАН України

М. Коновал, здобувач вищої освіти

ORCID ID: 0009-0002-7663-6999

Львівський національний університет природокористування

<https://doi.org/10.31734/economics2024.31.016>

Прокопишин О., Приймак Н., Трушкіна Н., Коновал М. Обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства: теоретичні аспекти

Під впливом процесів глобалізації та євроінтеграції на розвиток національної економіки України сьогодні виникає об'єктивна необхідність у розробленні принципово нових механізмів обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерських господарств.

Уточнено теоретичні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства. Із використанням системного підходу та методу класифікації умовно систематизовано трактування терміна «обліково-аналітичне забезпечення», запропоновані різними науковими школами, за такими групами, як: система, діяльність, процес, функція управління, інформаційна система, інтегрована система інформаційного забезпечення, інтерактивна структура, сукупність облікових і аналітичних процесів тощо.

Запропоновано авторський підхід до визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства» як концептуальної моделі, яка складається із взаємопов'язаних обліково-аналітичних процедур і використовується для забезпечення апарату управління підприємством необхідною інформацією. Це система, яка ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового й управлінського обліку, включно з оперативними даними, і використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації, цифрові технології, інтелектуальні системи. Це система накопичення, узагальнення та передавання інформації, яка допомагає ухвалювати управлінські рішення, планувати та контролювати діяльність і розвиток фермерських господарств.

Визначено принципи, на яких має базуватися формування обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства. До них належать: цілеспрямованість, ініціативність, системність, структурованість, маневреність, альтернативність думок, багатоваріантність, достовірність, об'єктивність, своєчасність, безперервність, оперативність, гнучкість, обґрунтованість, зворотній зв'язок, ієрархічність. Структуровано принципи обліково-аналітичного забезпечення за такими групами: принципи нормативно-правового регулювання; загальнонаукові принципи; принципи бухгалтерського обліку (фінансової звітності, фінансового обліку, податкового обліку, управлінського обліку, організації обліку, автоматизованого обліку); принципи економічного аналізу (галузеві принципи, аналізу господарської діяльності, фінансового аналізу, стратегічного аналізу, математично-статистичного аналізу).

Побудовано структурно-логічну схему обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства. Її впровадження у практичній площині сприятиме ухваленню своєчасних, науково обґрунтованих та ефективних управлінських рішень щодо стратегічних напрямів розвитку фермерських господарств у кризових ситуаціях.

Ключові слова: агропромисловий комплекс, фермерське господарство, менеджмент, розвиток, управління розвитком, обліково-аналітичне забезпечення, теоретичні підходи.

Prokopyshyn O., Pryimak N., Trushkina N., Konoval M. Accounting and analytical support of the farming development management: theoretical aspects

In the current stage, due to the influence of globalization and European integration on Ukraine's national economy, there is a clear need to develop significantly new mechanisms for accounting and analytical management of farms' development.

The article explains the theoretical principles of forming accounting and analytical support for managing farming development. Using a systematic approach and a classification method, the interpretation of the term "accounting and analytical support" proposed by various scientific schools is categorized into groups such as: system, activity, process, management function, information system, integrated information support system, interactive structure, a set of accounting and analytical processes, etc.

The authors propose a conceptual model for defining the concept of "accounting and analytical support for the management of agricultural development." This model consists of interconnected accounting and analytical procedures and is designed to provide the enterprise management team with necessary information. It relies on operational, statistical, financial, and management accounting data, as well as statistical, production, reference, and other types of information, digital technologies, and intelligent systems for economic analysis. It is a system for gathering, summarizing, and transmitting information that informs management decisions and aids in the planning and control of farm activities and development.

The text outlines the key principles for creating accounting and analytical support for managing the development of farming. These principles encompass various aspects such as purposefulness, initiative, systematicity, structuredness, maneuverability, alternative opinions, multivariateness, reliability, objectivity, timeliness, continuity, efficiency, flexibility, reasonableness, feedback, and hierarchy. They are organized into groups including normative and legal regulation, general scientific principles, accounting principles (financial statements, financial accounting, tax accounting, management accounting, accounting organization, automated accounting), and economic analysis principles (industry principles, analysis of economic activity, financial analysis, strategic analysis, mathematical and statistical analysis).

Furthermore, a structural and logical scheme for accounting and analytical management of farm development has been developed. Implementing this scheme will aid in making timely and scientifically informed management decisions, particularly in crises, regarding the strategic development of farms.

Keywords: agro-industrial complex, farming, management, development, development management, accounting and analytical support, theoretical approaches.

Постановка проблеми. Сучасні умови господарювання потребують кардинальних перетворень орієнтації діяльності суб'єктів господарювання в агропромисловому комплексі, пошуку й вибору стратегій розвитку. Для реалізації конкурентних переваг сільськогосподарських підприємств першочергового значення набуває обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства як стратегічний ресурс.

Однак, на думку вченого Р. Бруханського [2], є три основні проблеми практичного застосування моделі обліково-аналітичного забезпечення потреб стратегічного управління в аграрних підприємствах України. По-перше, це інформаційне забезпечення ухвалення рішень в умовах відсутності науково обґрунтованих вимог і підходів до формування стратегічної інформації. По-друге, значна частина інформації про зовнішню сферу діяльності аграрних підприємств є неповною і неточною. По-третє, класичні закони економічного розвитку нівелюються через домінування політичних аспектів регулювання вітчизняного ринку агропродукції.

Динамічність аграрного бізнесу й посилення конкуренції на ринку сільськогосподарської продукції приводять до розуміння необхідності застосування комплексного підходу до обліково-аналітичного забезпечення. Це, у свою чергу, дозволить здійснювати ефективне управління фермерським господарством, сформувати єдину інформаційну платформу, підвищити рівень обґрунтованості управлінських рішень. Для створення від-

повідного обліково-аналітичного інформаційного простору розвитку фермерського господарства варто передбачити механізми збору даних, їх оброблення та передачу адресної інформації стейкхолдерам, які використовують отримані дані не тільки в інтересах підприємства, а й сприяють формуванню відповідального ставлення до довкілля.

З огляду на це, об'єктивну необхідність створення наукової концепції обліково-аналітичного забезпечення системи управління розвитком фермерського господарства обумовлено відсутністю логічно завершеного, системного підходу до розуміння сутності та змісту такого виду забезпечення, побудови й функціонування принципово нових механізмів його реалізації в інституційному середовищі.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком підприємств різної галузевої приналежності завжди були й залишаються в центрі уваги науковців і фахівців-практиків. Зважаючи на високі науково-теоретичні здобутки, проблеми практичного застосування обліково-аналітичного забезпечення та його вдосконалення й адаптації до сучасного економічного середовища потребують подальшого дослідження та вирішення.

Дослідженню економічної сутності та особливостей обліково-аналітичного забезпечення діяльності підприємств, у тому числі аграрних, присвячено праці зарубіжних науковців

A. M. Alrowwad et al. [39], M. Casini et al. [30], D. N. Divu et al. [31], P. Madende et al. [36], A. Spiegel et al. [38], L. K. Van der Weyde [28] та інших.

Вагомий внесок у дослідження різних проблем обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком сільськогосподарських підприємств зробили такі українські вчені, як Т. Гайдучок (Т. Haiduchok) та ін. [34], Т. Дзюба (Т. Dziuba) [33], Н. Здирко (N. Zdyrko) та ін. [42], І. Крюкова (I. Kryukova) та ін. [29], Ю. Маначинська (Yu. Manachynska) та ін. [37], М. Проданчук (M. Prodanchuk) та ін. [32]; І. Баланюк та ін. [17], Н. Бондарчук, Ю. Ніколайчук [1], Р. Бруханський [2], В. Вольська [4], Т. Гоголь [7], Н. Голячук [8], Ю. Зима [11], Т. Камінська та ін. [12], В. Лень [13], Л. Мармуль [17], Н. Оляднічук, О. Підлубна [19], У. Пелех [20], М. Правдюк [21], А. Штангрет, Л. Стеців [25], Р. Юзва [26] та інші.

Останні десятиліття характерні активними науковими дебатами та дискусіями серед фахівців щодо обліково-аналітичного забезпечення розвит-

ку сільськогосподарських підприємств. Однією з невирішених наукових проблем залишається питання визначення терміна «обліково-аналітичне забезпечення». Досі науковці не визначились: чи це процес, чи система показників або звітності, кінцевий інформаційний продукт тощо. Відсутність єдиного підходу до змісту цього поняття ускладнює розробку принципів його формування, особливо в контексті інформаційного забезпечення управління розвитком фермерських господарств. Отже, складність і глибина цього питання обумовлені відсутністю чіткого визначення терміна «обліково-аналітичне забезпечення».

На підставі бібліометричного аналізу наукових публікацій з питань обліково-аналітичного забезпечення, які індексуються в базі даних Scopus, доведено, що науковці приділяють особливу увагу цій проблематиці. За назвою статей, рефератами і ключовими словами знайдено 742 документи (рис. 1).

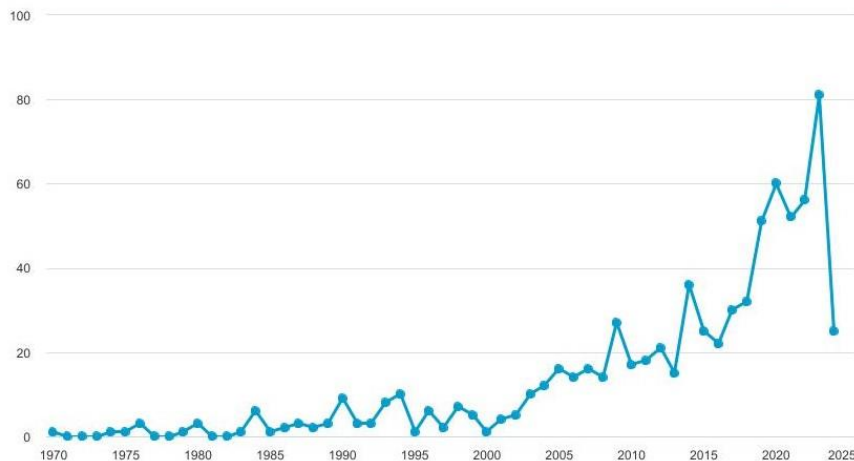

Рис. 1. Динаміка кількості наукових публікацій у базі Scopus, які висвітлюють різноманітні аспекти обліково-аналітичного забезпечення

Джерело: побудовано на основі даних наукометричної бази Scopus

Перша публікація з тематики «обліково-аналітичне забезпечення» з'явилася у міжнародній наукометричній базі Scopus 1970 р. При цьому до 1990-х років спостерігали незначний рівень публікаційної активності. Відтак у наукометричних базах почали з'являтися праці науковців, у яких сфокусовано увагу на теоретико-методологічних засадах обліково-аналітичного забезпечення функціонування економічних систем.

Ключовими організаціями, які вирішують проблеми вдосконалення обліково-аналітичного забезпечення, є *Ministry of Education of the People's Republic of China* (11 документів); Державний торговельно-економічний університет (*State University of Trade and Economics*, 10 документів); *Chinese Academy of Sciences* (9 документів); *Harvard Medical School*, *CNRS Centre National de la*

Recherche Scientifique, Imperial College London, Massachusetts Institute of Technology, Tsinghua University (по 7 документів). Серед українських наукових установ і закладів вищої освіти можна виокремити: Державний торговельно-економічний університет, Київський національний економічний університет імені Вадима Гетьмана, Національний університет біоресурсів і природокористування України, Національний науковий центр «Інститут аграрної економіки» НААН України, Національний університет «Львівська політехніка», Західноукраїнський національний університет тощо.

Результати аналізу свідчать, що здебільшого праці за досліджуваною проблематикою публікують науковці із США (223 документа), Китаю (84), Великобританії (79), України (65), Італії (56), Канади (39), Австралії (37), Німеччини (33), Фран-

ції (27), Нідерландів (25 документів).

За типами документів праці можна проранжувати так: 1-е місце посідають наукові статті; 2-ге

– матеріали конференцій; 3-тє – оглядові статті; 4-те – книги, розділи книг або монографічних видань (табл. 1).

Таблиця 1

Ранжування наукових публікацій за типами документів

Тип документа	Кількість публікацій	Частка публікацій, %
Наукові статті	553	74,5
Матеріали конференцій	117	15,8
Оглядові статті	36	4,9
Книги, розділи книг або монографічних видань	27	3,7

Джерело: складено на основі даних наукометричної бази Scopus

Наукові праці з проблем зеленого фінансування з позицій сталого розвитку здебільшого публікують за такими галузями знань: наука про довкілля, аграрні та біологічні науки, соціальні науки, науки про Землю та планети, інженерія (табл. 2).

До головних спонсорів, які фінансують наукові публікації з обраної проблематики, належать: *National Natural Science Foundation of China* (31 документ); *National Science Foundation* (16); *National Institutes of Health* (11); *European*

Commission, U.S. Department of Energy (по 9); *Horizon 2020 Framework Programme, National Key Research and Development Program of China, Natural Sciences and Engineering Research Council of Canada* (по 7); *Australian Research Council* (6); *Chinese Academy of Sciences* (5 документів).

Отже, аналіз публікаційної активності підтвердив, що з 1990-х років спостерігається зростання наукового інтересу до дослідження розвитку системи обліково-аналітичного забезпечення в умовах глобальних трансформацій.

Таблиця 2

Кількість і частка наукових публікацій за галузями знань

Галузь знань	Кількість публікацій	Частка публікацій, %
Інженерія	218	15,7
Бізнес, менеджмент та бухгалтерський облік	128	9,2
Комп'ютерні науки	114	8,2
Економіка, економетрика та фінанси	110	7,9
Наука про навколишнє середовище	94	6,8
Суспільні науки	87	6,3
Аграрні та біологічні науки	85	6,1
Медицина	80	5,8
Науки про Землю та планети	69	5,0
Математика	63	4,5

Джерело: складено на основі даних наукометричної бази Scopus

Надалі загальну вибірку дослідження обмежили такими ключовими словами, як «обліково-аналітичне забезпечення» й «управління розвитком фермерського господарства». Нову вибірку становили 15 публікації за 2014–2024 роки. Серед ключових видань, у яких публікуються праці з обраної тематики, можна виокремити: *Agricultural And Resource Economics, Scientific Horizons* (по 3 документа); *Economic Annals XXI* (2); *Agricultural Systems, Economic Affairs New Delhi, Financial And Credit Activity Problems Of Theory And Practice, Journal Of Advanced Research In Law And Economics, Problems And Perspectives In Management, Review Of Economics And Finance* (по 1 документу). Результати аналізу свідчать, що здебільшого праці за досліджуваною проблематикою публікують науковці з України, Бельгії, Ефіопії, Німеччини, Угорщини, Італії, Нідерландів, Польщі,

Румунії тощо. До основних спонсорів, які фінансують наукові публікації з проблем обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком суб'єктів господарювання в агропромисловому секторі, належать: *Consortium of International Agricultural Research Centers, European Commission, Horizon 2020, Horizon 2020 Framework Programme*.

Отже, попри значну кількість наукових досліджень і розробок з обраної тематики, питання стосовно обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства залишаються актуальними. Проблеми, пов'язані з викликами сьогодення, потребують подальшого теоретичного й прикладного розгляду, а необхідність їх осмислення й пошук шляхів вирішення зумовили наукову й практичну актуальність дослідження.

Постановка завдання. Наше завдання – уточнити теоретичні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства з урахуванням специфіки його функціонування.

Теоретико-методологічну основу дослідження становлять положення економічної теорії, теорій систем, інформаційного суспільства, мережевої економіки, інфраструктури ринку, бухгалтерського обліку, аудиту, оподаткування, бюджетування, консалтингу, контролю, інформаційного та аналітичного забезпечення; концепцій стратегічного та фінансового менеджменту; проблеми економіки підприємств агропромислового комплексу.

В основу дослідження покладено системний, структурно-функціональний, лінгвістичний, синергетичний і логіко-семантичний підходи. У процесі дослідження використовували такі загальнонаукові методи: аналізу й синтезу; індукції й дедукції; спостереження, порівняння, формалізації; експертних оцінок; фінансового аналізу; класифікації; структурно-логічного узагальнення.

Виклад основного матеріалу. Теоретичний аналіз показує, що в науковій літературі терміни «обліково-аналітичне забезпечення», «обліково-аналітична система», «обліково-аналітичний процес», «обліково-аналітична інформація», «система обліково-аналітичного забезпечення», «обліково-аналітичний механізм», «інформаційно-аналітичне забезпечення», «обліково-аналітичне забезпечення системи управління», «структура системи обліково-аналітичного забезпечення управління» та інші мають різні трактування. У деяких джерелах ці поняття розглядають як тотожні або схожі; в інших же джерелах виділяються окремі складові, функції та завдання, а також різні принципи формування обліково-аналітичного забезпечення в системі управління.

Здебільшого під обліково-аналітичним забезпеченням учені розуміють систему; процес; функцію управління; діяльність; інформаційну систему; інтегровану систему інформаційного забезпечення; інтерактивну структуру.

Так, у джерелах обліково-аналітичне забезпечення визначається як:

- діяльність, яку пов'язано із збором, реєстрацією, узагальненням, накопиченням, передачею інформації зацікавленим користувачам (Н. Бондарчук, Ю. Ніколайчук [1]);

- процес забезпечення системи управління відповідною кількістю необхідної якісної інформації (Н. Бондарчук, Ю. Ніколайчук [1]);

- система, яка містить такі складові як фінансово-аналітичну, обліково-аналітичну, соціально-аналітичну, екологічно-аналітичну, що пов'язані

між собою та створюють необхідну інформаційну базу для ухвалення обґрунтованих управлінських рішень (Н. Бондарчук, Ю. Ніколайчук [1]);

- сукупність процесу збору, підготовки, реєстрації та зведення облікової інформації підприємств залежно від законодавчо встановленої системи ведення обліку і проведеного на основі цієї інформації глибокого аналізу із застосуванням певних методів і прийомів (В. Вольська [4]);

- організація процесу збору, обробки, узагальнення і збереження облікової та аналітичної інформації, узгодження її руху між різними структурними підрозділами управлінської служби, забезпечення ефективної взаємодії із зовнішнім середовищем з метою інформаційного забезпечення системи управління та зовнішніх користувачів (Т. Гоголь [7]);

- компонент інформаційного забезпечення управління підприємством дає змогу розв'язувати функціональні задачі управління, забезпечуючи керівництво повною та достовірною інформацією про господарські процеси та зв'язки із зовнішнім середовищем (Н. Голячук [8]);

- інтегрована система інформаційного забезпечення, яка охоплює релевантну інформацію, що задовольняє різні інтереси користувачів у межах корпоративного управління (Ю. Зима [11]);

- система збору, обробки, узагальнення, подання та аналізу фінансової інформації, забезпечення її кількості та якості для ведення господарської діяльності, зокрема її управління (Т. Камінська, Л. Шатковська, А. Шиш [12]);

- сукупність обробленої облікової та необлікової інформації, призначеної для управління підприємством (організацією), напрямками його діяльності або його окремими об'єктами (В. Лень [13]);

- документально обґрунтований процес збору економічних даних на потреби управління аграрних підприємств (М. Правдюк [21]);

- діяльність, що передбачає збирання, узагальнення, відокремлення та систематизацію інформації (А. Штангрет, Л. Стеців [25]);

- сукупність облікових і аналітичних процесів, об'єднаних в обліково-аналітичну систему та спрямованих на задоволення інформаційних потреб користувачів шляхом перетворення первинної інформації в узагальнювальну згідно з визначеними цілями, а також нормативно-правовим, методичним, організаційним, програмним, математичним, технічним та ергономічним забезпеченнями (Р. Юзва [26]);

- інтегрована система методів обліково-аналітичного забезпечення управління шляхом реалізації окремих внутрішньосистемних і загальнесистемних функцій (О. Гудзинський, В. Нико-

нчук [9]);

- сукупність підсумкової інформації про стан і результати діяльності підприємства, сконцентрованої в різних формах фінансово-управлінської (внутрішньоекономічної) звітності (Л. Нападовська [15]).

Науковці Н. Оляднічук та О. Підлубна [19] пропонують розглядати обліково-аналітичне забезпечення діяльності суб'єктів підприємництва як складну систему, яка впорядкована, самостійна, повністю або частково децентралізована, відповідає цілям управління й об'єднує в собі систему спостереження, збору, ідентифікації, реєстрації, узагальнення, обробки, контролю та аналізу економічної, соціальної й екологічної інформації, необхідної для обґрунтування та ухвалення управлінських рішень щодо економічного росту суб'єкта підприємництва.

На підставі аналізу наукових джерел встановлено, що більшість дослідників розглядає обліково-аналітичне забезпечення з кута зору управління витратами діяльності аграрних підприємств. Так, В. Прядко [23] під обліково-аналітичним забезпеченням управління витратами розуміє забезпечення стейкхолдерів, емітента корпоративних прав, обліково-аналітичною інформацією, в частині витрат, яка необхідна для ухвалення управлінських рішень задля мінімізації небажаних фінансових ризиків, а також оптимізації виробничих витрат та витрат діяльності. Мета обліково-аналітичного забезпечення полягає в поєднанні процедур обліку та аналізу задля підготовки якісної та всебічної інформації щодо фінансово-господарської діяльності підприємства, а також своєчасного надання сформованої інформації зацікавленим особам.

Науковець Т. Добрунік [10] вважає, що обліково-аналітичне забезпечення управління витратами операційної діяльності аграрних підприємств варто розглядати як процес систематизації інформації, що генерується системами фінансового та управлінського обліку, економічного та стратегічного аналізу, з метою цілеспрямованого формування й оптимізації витрат до вимог змін зовнішнього та внутрішнього середовища для підвищення ефективності сільськогосподарської діяльності.

Дослідники Н. Овчарова, О. Кравченко, Р. Бобошко [18] стверджують, що обліково-аналітичне забезпечення управління витратами доцільно аналізувати виходячи з таких складових як: 1) забезпечення, а саме сукупність засобів, заходів та певних принципів, що дають змогу підготувати облікову й аналітичну інформацію про витрати підприємства через використання елементів методичного, технологічного, нормативного та організаційного забезпечення; 2) обліково-аналі-

тична інформація, яка здійснює рух у системі управління, задовольняє інформаційні запити внутрішніх стейкхолдерів та дає змогу ухвалювати важливі рішення щодо управління витратами. Отже, обліково-аналітичне забезпечення – це певний інформаційний базис, що накопичується в підсистемах обліку (фінансового, податкового, управлінського, стратегічного), аналізу і контролю та реалізується через систему відповідних первинних документів, реєстрів, методологічних принципів, визначених внутрішніми та зовнішніми нормативами.

Низка науковців трактує обліково-аналітичне забезпечення з позицій безпеки (економічної, фінансової тощо) сільськогосподарських підприємств. Я. Мулик [14] під обліково-аналітичним забезпеченням управління фінансовою безпекою аграрних підприємств розуміє процес збору, підготовки, реєстрації та обробки обліково-аналітичної інформації та ухвалення на її основі управлінських рішень, спрямованих на забезпечення захисту фінансових інтересів підприємств на всіх рівнях його фінансових відносин від впливу внутрішніх і зовнішніх загроз.

Дослідники С. Бурлан і Н. Каткова [27] наголошують, що в сучасних умовах обліково-аналітичне забезпечення економічної безпеки підприємства можна визначити як систему інформації, яка охоплює оперативний, фінансовий, статистичний та кадровий облік, носії інформації, канали зв'язку, методи обробки та може створювати передумови своєчасного вжиття заходів щодо протидії негативному впливу загроз економічній безпеці підприємства.

На думку С. Василюшина [3], фундаментальною основою обліково-аналітичного забезпечення управлінських процесів є принципи, які формуються під впливом базових нормативно-правових актів міжнародного і національного рівня, облікової науки та практики.

Модифікація принципів обліково-аналітичного забезпечення на основі введення до їхнього складу специфічних безпекоорієнтованих принципів (економічної сенситивності, стратегічного цілепокладання, галузевої спрямованості, управлінського холізму, біхевіористичної спрямованості, кіберзахисту, комплементарності, дуалізму, організаційної координації, комплаєнсу та свободи від шахрайства, диференціації, комерційної таємниці, перманентності, прогностичності, ефективності та комунікації), які у своїй сукупності є важливою домінантою формування архітектури обліково-аналітичного забезпечення управління економічною безпекою, посилює адекватність принципів обліку й аналізу щодо запитів зміцнення еконо-

мічної безпеки та створює платформу для формування безпекоорієнтованої облікової політики та безпекових акцентів представлення аграрного бізнесу у звітності.

Науковці В. Савчук, Л. Рябенко [24] стверджують, що обліково-аналітичне забезпечення управління слід визначати з погляду формування стратегії сільськогосподарських підприємств. На їхню думку, обліково-аналітичне забезпечення управління стратегічним розвитком є інформаційною системою, яка ґрунтується на стратегічно орієнтованих даних бухгалтерського обліку та аналітичних процедурах, що перманентно супроводжують процеси формування, реалізації та контролю стратегій розвитку, виконання функцій стратегічного управління, та має відповідний організаційно-інституційний, нормативно-методичний, кадровий і технічний базис. Організація обліково-аналітичного забезпечення управління стратегічним розвитком підприємства – це сукупність заходів щодо побудови системи методів і процедур генерування й акумулювання даних ретроспективного, поточного і прогностичного характеру та їхньої трансформації у стратегічно орієнтовану інформацію для обґрунтування кількісно-якісних змін [24].

На підставі узагальнення теоретико-методологічних положень і результатів власних попередніх досліджень [5; 6; 24, 35; 41] встановлено, що обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства варто розглядати як інтеграцію таких блоків: чинники впливу екзогенного середовища; чинники впливу ендогенного середовища; суб'єкти управління; об'єкти управління; підсистема обліку (оперативний, фінансовий, управлінський); підсистема аудиту; підсистема аналізу; підсистема оподаткування; суб'єкти фінансової безпеки (рис. 2).

Обліково-аналітичне забезпечення розвитку системи експортно-імпорتنих операцій підприємств треба виконувати за допомогою таких функцій: інформаційна (полягає в забезпеченні інформацією про експортно-імпорتنі операції, ступінь впливу ключових екзогенних і ендогенних загроз і ризиків); облікова (передбачає відображення всіх фактів зовнішньоекономічної діяльності підприємства); контрольна (уможливорює перевірку первинної облікової інформації, контролю за ефективністю дій суб'єктів господарювання); аналітична (дає змогу на основі первинної облікової інформації здійснювати ретроспективний, поточний та стратегічний аналіз розвитку системи експортно-імпорتنих операцій і потоків).

Отож, обліково-аналітичне забезпечення розвитку системи експортно-імпорتنих операцій підприємств доцільно структурувати за такими гру-

пами: 1) за можливістю задоволення інформаційних потреб зовнішніх і внутрішніх суб'єктів фінансової безпеки; 2) за наявністю основних структурних елементів (підсистеми аналізу, обліку, аудиту, оподаткування); 3) за ступенем автоматизації збору, обробки та передавання інформації; 4) за функціональними можливостями (надходження інформації про поточну зовнішньоекономічну діяльність; формування інформаційного підґрунтя для моніторингу системи оподаткування експортно-імпорتنих операцій; відокремлення та фільтрування інформації про трансформацію зовнішньоекономічної діяльності, наявність і ступінь впливу основних викликів, ризиків і загроз).

Висновки. Формування належного обліково-аналітичного забезпечення дає змогу в нестабільному й турбулентному інституційному середовищі створити прозору та зрозумілу систему розроблення управлінських рішень з удосконалення управління розвитком фермерського господарства.

У результаті дослідження уточнено теоретичні засади формування обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства. Із використанням системного підходу та методу класифікації умовно систематизовано трактування терміна «обліково-аналітичне забезпечення», запропоновані різними науковими школами, за такими групами: система, діяльність, процес, функція управління, інформаційна система, інтегрована система інформаційного забезпечення, інтерактивна структура, сукупність облікових і аналітичних процесів тощо.

У статті надано авторський підхід до визначення поняття «обліково-аналітичне забезпечення управління розвитком фермерського господарства» як концептуальної моделі, яка складається із взаємопов'язаних обліково-аналітичних процедур і використовується для забезпечення апарату управління підприємством необхідною інформацією. Це система, яка ґрунтується на даних оперативного, статистичного, фінансового й управлінського обліку, включно з оперативними даними, й використовує для економічного аналізу статистичну, виробничу, довідкову та інші види інформації, цифрові технології, інтелектуальні системи. Це система накопичення, узагальнення та передавання інформації, яка допомагає ухвалювати управлінські рішення, планувати та контролювати діяльність і розвиток фермерських господарств.

Визначено принципи, на яких має базуватися формування обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства, зокрема цілеспрямованість, ініціативність, системність, структурованість, маневреність, альтернативність думок, багатоваріантність, достовірність,

об'єктивність, своєчасність, безперервність, оперативність, гнучкість, обґрунтованість, зв'язок, ієрархічність, зворотний

Рис. 2. Структурно-логічна схема обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства

Джерело: побудовано на основі [6; 30; 39; 4

Структуровано принципи обліково-аналітичного забезпечення за такими групами: принципи нормативно-правового регулювання; загальнонаукові принципи; принципи бухгалтерського обліку (фінансової звітності, фінансового, податкового, управлінського обліку, організації обліку, автоматизованого обліку); принципи економічного аналізу (галузеві принципи, аналізу господарської діяльності, фінансового, стратегічного, математично-статистичного аналізу).

Побудовано структурно-логічну схему обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком фермерського господарства. Її впровадження у практичній площині сприятиме ухваленню своєчасних, науково обґрунтованих та ефективних управлінських рішень щодо стратегічних напрямів розвитку фермерських господарств у кризових ситуаціях.

У подальших дослідженнях заплановано обґрунтувати комплексний підхід до організації обліково-аналітичного забезпечення управління розвитком аграрних підприємств.

Бібліографічний список

1. Бондарчук Н. В., Ніколайчук Ю. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5410> (дата звернення: 07.04.2024).
2. Бруханський Р. Ф. Актуалізація стратегічних векторів обліково-аналітичного забезпечення системи управління аграрних підприємств України. *Український журнал прикладної економіки*. 2016. Т. 1. № 1. С. 11–21.
3. Василішин С. І. Модифікація принципів обліково-аналітичного забезпечення як домінанта управління економічною безпекою аграрних підприємств. *Бізнес Інформ*. 2020. № 6. С. 219–226. <https://doi.org/10.32983/2222-4459-2020-6-219-226>.
4. Вольська В. В. Методичні підходи до обліково-аналітичного забезпечення та аудиту управлінської діяльності аграрних підприємств. *Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу*. 2012. Вип. 3 (24). С. 83–88.
5. Гнатишин Л. Б., Прокопишин О. С., Трушкіна Н. В. Інформаційно-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств-учасників ринку кормових добавок. *Інвестиції: практика та досвід*. 2023. № 9. С. 40–46. <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2023.9.40>.
6. Гнатишин Л., Мацьків Г., Прокопишин О. Бухгалтерський консалтинг як інструмент управління підприємством. *Вісник Львівського національного університету природокористуван-*

ня. Сер. Економіка АПК. 2023. Вип. 30. С. 44–49. <https://doi.org/10.31734/economics2023.30.044>.

7. Гоголь Т. А. Обліково-аналітичне забезпечення управління підприємств малого бізнесу: монографія. Чернівці: Видавець Лозовий В. М., 2014. 384 с.
8. Голячук Н. Обліково-аналітичне забезпечення як важлива складова управління підприємством. *Економічний аналіз*. 2010. № 6. С. 408–410.
9. Гудзинський О. Д., Никончук В. М. Управління активізацією діяльності аграрних підприємств (теоретико-методологічний аспект): монографія. Київ: Аграр Медіа Груп, 2012. 197 с.
10. Добрунік Т. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами операційної діяльності аграрних підприємств. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2019. Вип. 6 (269). С. 30–52.
11. Зима Ю. П. Дефініція обліково-аналітичного забезпечення корпоративного управління. *Бізнес Інформ*. 2016. № 1. С. 306–310.
12. Камінська Т. Г., Шатковська Л. С., Шиш А. М. Обліково-аналітичне забезпечення фінансового менеджменту на сільськогосподарських підприємствах: монографія. Київ: ЦП «Компринт». 2013. 338 с.
13. Ленъ В. С. Обліково-аналітична система підприємства: обґрунтування, визначення, модель. *Проблеми і перспективи економіки та управління*. 2016. № 1 (5). С. 281–290.
14. Мулик Я. І. Формування системи обліково-аналітичного забезпечення фінансової безпеки аграрних підприємств. *Ефективна економіка*. 2014. № 10. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/efek_2014_10_28 (дата звернення: 14.03.2024).
15. Нападовська Л. В. Базові принципи управлінського обліку. *Актуальні проблеми економіки*. 2013. № 1. С. 173–181.
16. Обліково-аналітичне забезпечення господарської діяльності: монографія / за ред. І. Ф. Баланюка, Н. І. Пилипів, В. М. Якубів. Івано-Франківськ: Друкарня Фоліант, 2014. 292 с.
17. Обліково-аналітичне забезпечення й оподаткування розвитку суб'єктів агробізнесу та сільських територій: монографія / за заг. ред. Л. О. Мармуль. Херсон: Айлант, 2019. 334 с.
18. Овчарова Н., Кравченко О., Бобошко Р. Формування обліково-аналітичного забезпечення управління витратами сільськогосподарських підприємств. *Економіка та суспільство*. 2021. Вип. 30. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-30-45>.
19. Оляднічук Н. В., Підлубна О. Д. Обліково-аналітичне забезпечення економічної діяль-

- ності суб'єкта підприємництва. *Науковий вісник Ужгородського національного університету*. 2020. Вип. 33. Ч. 2. С. 16–21.
20. Пелех У. Обліково-аналітичне забезпечення реалізації стратегічних цілей діяльності підприємства в умовах цифрової економіки. *Економіка та суспільство*. 2022. Вип. 39. <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-39-36>.
21. Правдюк М. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління ліквідністю аграрних підприємств. *Економіка. Фінанси. Менеджмент: актуальні питання науки і практики*. 2019. № 2. С. 124–139.
22. Приймак Н. В., Юрченко О. А. Аудит в управлінні суб'єктами господарювання. *Інтернаука. Сер. Економічні науки*.
23. 2024. № 5. <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2024-5-9885>.
24. Прядко В. В. Обліково-аналітичне забезпечення управління витратами. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28. № 4. С. 265–270.
25. Савчук В. К., Рябенко Л. М. Обліково-аналітичне забезпечення управління формуванням стратегії підприємств. Стратегії економічного розвитку: держава, регіон, підприємство: монографія. Херсон: Видавничий дім «Гельветика», 2015. Т. 2. С. 352–365.
26. Штангрет А. М., Стеців Л. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління економічною безпекою підприємства: методичні засади. *Економіка і суспільство*. 2017. Вип. 9. С. 722–726.
27. Юзва Р. П. Обліково-аналітичне забезпечення управління діяльністю підприємств спиртової промисловості: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.09. Тернопіль, 2011. 20 с.
28. Burlan S. A., Katkova N. V. Accounting and Analytical Support for Economic Security in Today's Business Environment. *The Problems of Economy*. 2019. No 1(39). P. 184–190. <https://doi.org/10.32983/2222-0712-2019-1-184-190>.
29. Collaboration for conservation: Assessing countrywide carnivore occupancy dynamics from sparse data / Van der Weyde L. K. et al. *Diversity and Distributions*. 2022. Vol. 28. Issue 5. P. 917–929. <https://doi.org/10.1111/ddi.13386>.
30. Corporate Architecture of Sustainable Development Reporting as a Tool Market Capitalization of Agrarian Business of Ukrainian Companies / Kryukova I. et al. *Review of Economics and Finance*. 2023. Vol. 21. Issue 1. P. 393–404. <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.40>.
31. Decision support system development for integrated management of European coastal lagoons / Casini M. et al. *Environmental Modelling and Software*. 2015. Vol. 64. P. 47–57. <https://doi.org/10.1016/j.envsoft.2014.11.008>.
32. Decision-making framework for identifying best suitable mariculture sites along north east coast of Arabian Sea, India: A preliminary GIS-MCE based modelling approach / Divu D. N. et al. *Journal of Cleaner Production*. 2021. Vol. 284. Article 124760. <https://doi.org/10.1016/j.jclepro.2020.124760>.
33. Development of Integrated Reporting in Ensuring a Balanced System of Management System Indicators / Prodanchuk M. et al. *Financial and Credit Activity: Problems of Theory and Practice*. 2022. Vol. 6. Issue 47. P. 111–123. <https://doi.org/10.55643/fcaptop.6.47.2022.3928>.
34. Dziuba T. Information model for improving accounting and analytical support for economic potential management. *Scientific Horizons*. 2021. Vol. 24. Issue 2. P. 108–119. [https://doi.org/10.48077/scihor.24\(2\).2021.108-119](https://doi.org/10.48077/scihor.24(2).2021.108-119).
35. Haiduchok T., Dmytrenko O., Viter S. Current State and Accounting and Analytical Support of Aquaculture Enterprises Management. *Scientific Horizons*. 2018. Vol. 5. P. 60–69.
36. Kwilinski A., Hnatyshyn L., Prokopyshyn O., Trushkina N. Managing the Logistic Activities of Agricultural Enterprises under Conditions of Digital Economy. *Virtual Economics*. 2022. Vol. 5. No 2. P. 43–70. [https://doi.org/10.34021/ve.2022.05.02\(3\)](https://doi.org/10.34021/ve.2022.05.02(3)).
37. Madende P., Henning J. I. F., Jordaan H. Accounting for Heterogeneity among Youth: A Missing Link in Enhancing Youth Participation in Agriculture – A South African Case Study. *Sustainability (Switzerland)*. 2023. Vol. 15. Issue 5. Article 4981. <https://doi.org/10.3390/su15064981>.
38. Manachynska Yu., Luchyk M., Luchyk S. Financial modelling of cash flow management for agribusiness security: Accounting and analytical aspect. *Scientific Horizons*. 2024. Vol. 27. Issue 4. P. 154–165. <https://doi.org/10.48077/scihor4.2024.154>.
39. Resilience capacities as perceived by European farmers / Spiegel A. et al. *Agricultural Systems*. 2021. Vol. 193. Article 103224. <https://doi.org/10.1016/j.agry.2021.103224>.
40. Sustainable Transformation of Accounting in Agriculture / Alrowwad A. M. et al. *Agricultural and Resource Economics*. 2022. Vol. 8. Issue 2. P. 5–29. <https://doi.org/10.51599/are.2022.08.02.01>.
41. Sokil O., Zhuk V., Vasa L. Integral assessment of the sustainable development of agriculture in Ukraine. *Economic Annals-XXI*. 2018. Vol. 170. Issue 3–4. P. 15–21. <https://doi.org/10.21003/ea.V170-03>

42. Trushkina N., Hnatyshyn L., Prokopyshyn O., Likhota O., Pylypenko K. Development of the Feed Additives Market in the Context of Food Security. *Review of Economics and Finance*. 2023. Vol. 21, No 1. P. 2442–2451. <https://doi.org/10.55365/1923.x2023.21.259>
43. Zdyrko N., Ishchenko Y., Melnyk O. Economic development of fishery and accounting support of cost management for biological conversion in fish farming of Ukraine comparing to the other CEE countries. *Economic Annals-XXI*. 2020. Vol. 181. Issue 1–2. P. 137–150. <https://doi.org/10.21003/ea.V181-12>

Стаття надійшла 11.06.2024